

ЗАМАН

ГАЗЕТ 1924 ЖЫЛДАН
БЕРИ ЧЫГҒАДЫ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ
Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БАГҒАСЫ
3 СОМДУ

Багъа бериле

КъМР-ни Президенти Арсен КАНОКОВ:

Бек башы - айырычуланы ышануулукларына кертчи болургъа

айыруу участкага келип, сайлауну этгенде, кесерини граждан борчларын бек жарыкка туттурганга жорек ырыздыгымыз билдирге сөөме.

Халкыны асламысы башчылык этген партия жаны болуп къол кетюргени да кеп затны аныштады. Алай бла адамла власть-ха ышанганларын, ол этген мадарлага, ол бардырлар реформалагъа ышанганларын билдиргенди. Манга ол артыкъда магъаналыды: алай эсе, бизни этгенбиз зырафына кетмегенди, адамла биз аламы, Къабарты-Малкъарда жашагъан хар юйорно, хар адамны жашауу ингиленген деп кюрсетени-бизни анылайды.

Былайда мен къол кетюрюп бошгандан сора къатыма келген бир абдан тишируну айтамын эсиме тошели. «Сиз жашаубуну игте айландырыгъызгъа биз ийанабыз. Бизге, пенсонерге, кимден да къыйыныракъ тоше эсе да, биз сакъларга хазырбыз», деген эли ол. Бу сөзден багълары айтып - айтамыз улду! Мен анга жуукъ жыллада окуяна жетип ингте айланар ююн, къоудуздан келгенин аяркъ туйюлбогъ деп жуу-аптыган эдим.

Айгай да, айыруулада хорлагъан бек игиди, маганалыды. Алай хорлагъана аламы сайгъанлары ышануулукларына кертчи болмасаса, ол хорлагъан хайыр чыкмай къылады. Бюгонюкө биз ол хорлагъа къууанабыз, алай аны бла бирге улду атламы алында битеу кючюбною, къаруубуну жыйындарыгъа да керекбиз. Кюч-къаруу а бизге кеп керек болдуку. Алайды да, игол-лагъа багъа бериле бла кюрсирге керек туйю-локу. Бизге бек улду багъа бусагъатда уга-йи, айыруучубуз не зат этгенбиз деп сураса берилдик.

Россий Федерацияны Къырал Думасына айыруулары КъМР-де баруу халларына, аламы алгъадан чыгарылган иголларына мен ырмамы. Аны сылтау - «Единая Россия», регион тизмесине мен башчылык этген партия башхаланы игте да озул хорлагъананда болуп къаламы. Къабарты-Малкъарны халкы кесини политика тирлигин бир заманда да болмагъанча улду кертюргетти юкюноду. Бизни айыруучуларыбыз къол кетюргери жарык келип, таза ниет бла, ахын умутлу болуп баргъандыла, ол а ала тоу сайау эте билгенлерине, политика ишлеге къатышырга хазыр болгъанларина шагъатлыкъ этеди. Бек башы уа - аламы оюмларына эс бурганларына ийанганларынды. Ол сенден бирси кюн,

МАГЪАНАЛЫ ТЕМА

Къачан да хар затны кадрла тамамлайдыла

КъМР-ни Парламентини пленарный жыйылуунда «2007-2011 жыллада КъМР-ни экономикасына керекли кадрларны хазырлау жаны бла Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти программасы сюзюндеги эм къобил этилгенди. Аны жашауда бардырууну бизни республикабызга уллу магъанасы болдукуду. Программаны бек ышануулары, аны мурасты эм борчларыны осперинден Парламентини Экономика политика жаны бла комитетини председатели Малкъарлына Тажир бла ушакъ этгенбиз.

- Тажир Далхатович, бу программаны къобил этилген бизни республикага, кертиси бла да, алай бир керекми эди?
- Ширю власть этген мурагъага жетер, алай бла, белгиленген борчлары толтуруу ююн, бийик биллими уста специалисттер керектеди. Ол а башчылыкъ этюно битеу къатыр-инда да кадрлары хазырлауу эм ала бла ишленуу системасын торпендирууно изиледи. Ол болуму эсе алып, КъМР-ни Президенти А.Б. Канокон ол жол бла барууну ширюго кези-уде баш ишдене бирине санагъанды.

Бийик биллими уста кадрла жетишмегенлерине эсе алып, Президентни болушлугу эм тири къатыштуруу алай целовой программасы бирине керек жарашдырылганды. Аны керек болгъанына мюлк жоюрюню бла кюрсирге субъектлени кюбюсо, къыйын болушлугъа тошгенди, аламы оючуларыны экономика эм башчылыкъ этю жаны бла биллимери эм иш сынаулары жетишмегенлерине хатасында къыйынлыкълары хорлаймай къыламы. Асламысында ол къуллукчуларыны окутуу юйретуу ишле бек багъланы болгъанлары бла байламлды. Мен оюмуа кере, ишлей билген кадрлары резервини къурууага айтылган программаны къобил этюно уллу магъанасы болдукуду. Аны жашауда бардыруу бла байламлы этилик къоранчыла федеральный эм республикалы бюджеттени эмда законодательствого тийишлиликде башха источниклени ырыз-хазырландан этиликлерини эмки белгилоп айтармады.

- Алгъадан этилген планда жашауда чырмаусуз бардырласла, жуукъ заманда республика бийик биллими уста кадрла бла толу жалчытыларыны къыргъа деге болушму?
- Уа, ишексиз. Программаны мурасты - республиканы экономика сферасына бийик биллими уста кадрлары тейюсюн хазырлауу, предпринимательлини биллимерини өсдюрююу, жаш тейюно бизнесге тири къатышдыруу, башчылыкъ эте билген кадрлары резервини къурууу. Жыл сайын халкыла аралы бизнес-школлада окургъа 50 специалистни жибере-рик, къытылгъа къажуа ишлирик 20 специалистни хазырлауу, орталык эм гиче бизнеслени сфераларын-да ишлене 150 специалистни, ол санда жаш тейюден

да, иш усталыкъларын өсдюрюге деген план барды. Программа тёрт жылгъа деп жарашдырылганды, ол кезино ичинде 1200 специалист хазырланыл-къыды.

Кеслерини биллимерини иш усталыкъларын өсдюрюге суйегиле аз болмазла. Болушгъа керектеме?
- Бек алгъа программа юч бөлүмго юлешинип къурулганы айтаргъа сөөме: «Халкъла аралы бизнес-школлада окутууну къуруу», «Орбитаж управлюшени (къытылгъа къажуа юреширликлени) окутууну къуруу» эм «Гиче бизнесни сферасына кадрлары хазырлау» бөлүмледен. Биринчи бөлүмге тийишлиликде кесини усталыгын өсдюрюге суйеген претендент бу изилелге тийишли болушгъа керекди: Къабарты-Малкъарда жашагъан, бийик биллими болгъан, инглиз тилде сөлеше, жаза да билген, усталыгъа кере иш станы юч жылдан аз болмагъан адам.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ЖЕТИШИМ

Фестивальны лауреатлары

Басма эм асламы информация коммуни-кация жаны бла федеральный агентство къурар, Москвада тюроррга къажуа «ТВ-Радио-Антикорруп» деген теле-радиопрограмманы 2-чи фестивальны лауреатлары.

Анга къатышханлары санында Север Кавказда терроризмге къажуа юреш бардырган аралы оперупономоченный Оксана Фетисованы бла РФ-ни МЧС-ини КъМР-де Баш управленийисени пресс-службасыны таматары Кантемир Давыдовды.

«Не учите детей умирать» деген телерадиограммалары да бар эди.

Фестивальны жуориси Оксананы бла Кантемирини фильмдерине «Журналистское расследование» деген номинацияда ючюнчю жер бергенди.

«Не учите детей умирать» деген телерадиограмманы авторлары анда 13-чю октябрьде болган ишге келтирген экстремизмге жаш тейюно арасында не себепден эм къалай бла жайылгъаныны оюсонден тинтүү бардыргъандыла, бир къуаму сорунлагъа жуупла изилденди.

Н. АЛЕКСАНДРОВА.

Илим

Къырдалда бек биринчилени санында

Север Кавказда, Россейде биринчи болуп, элияланы санарыкъ система орнатыллыкълары.

Аламы Къабарты-Малкъарда, Къарачай-Черкесде эм Ставрополь крайда санарыкъ оюну этилгенди.

Битеу информация уа Нальчикде Бийик-гау геофизика институту тинтилдикди.

Ол система бла шагъарейленерге «Вайсала» деген фирманы заводуну бизни институту специалисттери Анатолий Аджиев, Руслан Капов эм аспирант Альберт Мальбахов баргъанды.

Профессор А. Аджиев айтханга кере, система бек къоргоу бла алай урургъа болушгъа алгъадан билдиреди. Алай бла осал табиғий-ат болумлагъа къажуа мадарла этерге он болады. Самолетланы жолларыны тоу белгилер амал да табылгъанды.

«Биз, - дегенди А. Аджиев, - Финляндияны метеорология институту бла бирге тюрлю-тюрлю проекте хазырлауу келишим этгенбиз. Алагъа къарны тинтүү жаны бла бизде бардырылган ишле да бек сейир кёрюнгенди.

Бу жумуш бла байламлы аммилени жалаңда бир зат къайгы этгенди. Ол да неди дегирди, багълары системаланы сакъларга къалауу аламы орнатылгъан жерлеринде бузуп, не урлап къорыкъдыла. Жарсыгъа, алай ишле бола-бола турдыла.

Жолгъа къууанып атлангандыла

Хар замандача, бийыл да Къабарты-Малкъардан хож къылыгъа кеп адал атланганды. 3-чю декабрьде ишгерде Нальчикде Абхазия икандын къаты адалгандан бла автономналадан топтолу эди. Ала улду Аллахын аты бла мусулманлыкъны беш фаризындан бирини толтуругъа - хож къылыгъа - тибрегиленин ашыра келген жуукълар, ахлула, тенгле эдиле.

Ол кюн 92 адам ох автобус бла жолгъа чыкгъандыла. Ала къыуан болуп барлыкълары. Бирине Георгаланы Амирбий хажы, экинчисине Кахаров Суфидан хажы башчылыкъ этедиле.

- Бу жол бир заманда да болмагъанча къураулуу тибрегиле жолгъа, - дегенди Амирбий. - Республиканы оючулары бек болушгандыла. Сау болсунла. Битеу хаж къылыгъа атланганына хазна къаламы баргъандыла. Башха республикабыздандыла. Башха миллеттен да бизге жол нёгер болгъанла бардыла: жети ингушу, алай бир да адыгейли, Ставрополь крайдан да эжуелен.

Барлыкъ жолгъа былайды: автобуста бла Сонге жетип, алайда паромга минебиз. Тюрке келебиз андан да автобуста бла Сиригъа, Иорданиягъа жетип, алайда мекимгъа жыйылабыз. Сыйлы борчууну толтуруп, Алай айтас, ызыбызга къыйтабыз.

Отарланы Хызыр хажы бир керек атланганды Меккага. Ол былай дегенди: «Битеу миллетибизге, халкъыбызга, туугъан, туудукълары

ТЕММОЛАНЫ Мухамид.

Пресс-конференция

Жыйырма сегизинчи ноябрьден экинчи декабрьге дерри Невинномисска шахарда оуур атлетикада экинчи упранияленден Россияны чемпионатасын мурадурун къурагъан спортчула Аккайлыны Хажы-Мурат, Заур Тахушев, Василий Половников, Сарасаланы Ресул эм башхала къатышганды. Андан жашла, биринчи жерлени алып, Россейде бек кочилоу ала болгъанларын анта да бир кере кёрюзюп къайтханды.

Алты жерден тёртюсю биздеди

Олимпиада оюнагъа тынгылы хазырлангъа керекди. Маккаланы Махти билдиргенге кере, Россияны Олимпиада оюнагъа атлангъа жыйындикъ командасына бөлүмчелен алты жерден тёртюсю болгон окуяны бизни спортчула Аккай улуу, Совай улуу, Тахушени эм Половниковдула.

Тобешюну КъМР-ни Ауур атлетикадан федерациясы бла байланып жарысуу оюсондан ала айтылганды. Тренирге айтханга кере, бу эришмелеге барыра не федерация, неда КъМР-ни Физкультура эм спорт жаны бла къырал комитети бир сом да бермегенди. Жашуну тренерге эки адамларны атырге тошгенди. Курууда алай этип тургъан а къыйынды.

Олимпиада оюнагъа дерри болму иги жанына торпенмесе, таханыбыны сатып, жолгъа алай чыгъаргъа тошкерди, - дегенди Маккаланы Махти.

Уруучу закондон къутулаллыкъ туйюлдуле

РФ-ни Генеральный прокураторы финансла министри Алексей Курдин эм адвокат уручулары къуруларга, туулуп тургъан жерлеринде залла берип чыгъарырга коюшген эселе да. Басман район содо аны унамагъанды. «Гудучула закондан къутулукъ туйюлдуле», - дегенди есуде.

Шахта жобылганды

Украинаны Засядко атлы шахтасында ахыр жеруу айны ичинде юч кере уллу аварияла болгъанды. 2-чи декабрьде, мезгиле атылып, анта да бешуелен өлгенди. Шахта болжалы халда тохталгъанды. Бу бушулу иш бла

Олимпиада оюнагъа тынгылы хазырлангъа керекди.

мюген 399 килограммны алгъанды.

Спортха жыл бла жарым замандан сора къайтхан Василий Половников бла Аккайлыны Хажы-Мурата сорула аз кой-ко эдиле. Хажы-Мурат айтханга кере, мындан ары да ол спорт бла кеп салып кюрсирге келгенди, нек дегенде

ТАПАСХАНЛАНЫ Аминат. Суртаны Мамаланы Алий алгъанды.

Суратда: пресс-конференцияда къатышханлары къаууму.

Конституцияны торлендирирге унамагъандыла

Венецаныя президентни Уго Чавез, конституцияны бир-бир болумларыны торлендирирге конституцияны кулгунула не кадар да кесини кандидатура-сы кёрюртюге, ара банкы правительствого боюнсуру-ругъа, къыйын болушлада асламы информация органдары эркинликлерини сыйыргъа онг беричра этерге деп, предложение берип, референдум бардырганды. Аны отлары халкъ конституцияны торлендирирге унамагъанын ачыкъ кёрюзгенди.

Дуниядан хапарла

Болжалдан алгъа

Жаңы Парламент, законда атылгъанга кере, айыруула-дан сора бир ай оуп, ишчи алай башларга сепди. Алай эсе да, законда экин халда айтылгъанына кере уа, президент ол болжалдан алгъа депутатланы жыйылууну бардырырга эркинди.

- Мен алай этеркиме, аны юсонден Указы хазыр этигиз. Парламентини (Къырал Дума-ны) жыйылууну закондателни-ни сода атылгъан замандан эсе алгъа бардырырга керекди. Парламент жуукъ заманда

Правительствого бла ишлеп башларгъанды, - дегенди РФ-ни Президенти Владимир Путин Правительствоуну кезуилоу жыйылуунда.

Андан сора да, толтуруучу властын бу жыйылуунда Владимир Путин Правительствоуну членлерине Указъ Востокну эверип кюн эм жылыуу бла чырмаусуз жапчытууну къурагъа деп бек къаты айтханды, адамланы тийишли дарманла бла жалчытууну ингилендириги, ол жаны бла 2006 жылдан берип жыйылууну аны борлууну эки-чч айыккыны ичинде кетериуну мадарла-рыны этигиз, дегенди.

Хурметли жамаат!

Сиз ала тилигизни сие эсегиз; сиз эз халкъыгъызны адамы болгъаныгъызны дайым сезгенлей турругъа куюсиз эсегиз;

сиз малкъарлараны историйларыны, культуларыны, терелерини эмда адет-лерини, аламы бюгонюгю жашауларыны, жетишмилерини эм проблемаларыны юсонден кёбюрге билдире итне эсегиз, - «ЗАМАН» ГАЗЕТТЕ ЖАЗЫЛГЪЫБЫЗ.

Аны беттеринде сиз кеп сейирлик затла табарыкъсыз, ол хар юйюрге да керек болгъанына тошмоноркуос.

«Заман» газетни редколлегиясы.

Бизни индексибиз - 51532

ЭСДЕ ТУТУУ Мермер ташда жазыулану кьоллары бла сыйла эдиле

Табигат да «ачуулан» эди ол кюн. Бери жылы угулганай, суук жол, ачы жол ул эди. Кюнн кезон да булгуп жабып. Ашуланы кылаулары – тарыхыны ёмюрлук шагатылары – кысыр кыяла да муках союледиле.

Малкыарны жок этилген эски элперден бири - Сауту болууч жерде ишленген жанг мекитни арбазына шабат кюн, гучот такыларына тагна, аксакалла, ташыруула, жаш тёно жылына те-бирейдиле. Ала тик жолун арга ашыкыйла келе эдиле, терен саягышка тумаланып.

Кюн ортага алайга Огыры Малкыардан, Гернегежден, Кыш-хатаудан, Ташлы-Таладан, Бай-генден, Хасанидан, бири тулу элден. Нальч-кышардан да кеп адам жылыды. Аланы асымы ашмыш беш жыл мындан алга НКВД-ны аскерлери Сауту халкын кыргыян заманда сау куулугулааны сабийлери, туудуклары, жууклары эдиле.

Ол кюн алайда, хатасы ёлген адамлары атлары жазылып, мер-

уца, ол мураматыны толтурурга оюнуз болмай турганды. Бюгон-люкде «Един Россия» партиясы болушугуна кайырганды бу ташны иштерге ол орнатырга ол чыккыганды.

Андан сора элни ийманы Ций-кыяланы Мухадин-хажи сөлөшөди: «Бизла шайтандык. Алайда бел этилген зат кыаб болула. Алах бир миллетте да былай зат сынатсын»,- дейди.

Ызы бла сөз Черек районку администрациясыны башчысы Темиржанлы Махитге бериледи: «Кеп жылы мсдан алгса Сауту да болган осыл ишти ёсе келген жаш тёно бириге керекди. Бизни борчуубуз, ол кюн ёлгенени да унутмай, халкыбызны саккарга ганды»,- дегенди ол.

Саутудан сора башка элде да кёпте кырылган балдыра. Аланы аттары, жыл санлары тохташ-дыры айланган Бичиланы Османны жашы Хусейн-хажи болган-ды. Ол адамны жокоти кёп-раламча кеп шарттаны эсе салганды. Ол сөлөшөгөн, улгу ки-шени окуна кёлери топа эди.

Келген тёлөпө эсде тутарча, халкыбызны тарыхында бек ачуу колларинден бири унутулмакча этиле турды. Халк кесини тарыхын, озган заманда кер келген кыыйныкларынын билриге, андан оом этерге керекди. Бу таш хатасы кырылганыла кыаб-барды. Аланы кёбосонно атлар, кыарындашлары, жашлары, кыраларын жаудан кыоруулай, кыаны кызауатда эдиле. Глашлары бла Сауту элде болган бушулуу иште бир элде, бир жерде болмасыла.

Башында айтканмыча, ол кюн ари башка элден да келечиле келген эдиле. Аланы барысына да атындан Ташлы-Таладан Бай-сыланы Ахмади сөлөшөгөнди: «Биз кесибиз көргөнгөбиз, алай мында болган ишнн таматарларыбыз айтып эшиткенбиз. Биз да ёсе келген тёлөгө аны билдирерге борчуубуз. Адам халкыны тарыхын билриге керекди. Аны кыабгысан кырол, бюгон бизни бери жыйган ишнн, району таматарлары да сау болуна»,- дегенди ол.

Темукюланы Ахмат а Саутуга эртенликен окуна, малла сокулуп, отка кызанла асылат тура эдиле. Эт бишенлей, столгасы аны, талты суяла, торло-торло конкретле, кёкүмүм да барыла. Ары келгенени да сары-ла да сыйладыла. Кыялган ашаркыладан чекитерге колгош эдиле, тарны саклаган кылау-урланы да унутмадыла. Кюбузу эск эди. Биз ызы-бызга тебирдик. Огыры малкы-

ансы»,- деп, кёло топа, жыйылуу бошалгыны кетмөгөнди. Аныла-ла алайда кеп эдиле. Огыры Малкыарны биринчи но-мерли школуну директору Кырчаланы Халиматны да мында кеп жуугуу кырылган эди. - Сауту-ну жаралары сау болмагандыла. Бу тыйреледе баха ишленген-ле ол кюнде кылган окыла-ны табдыла бюгонлюкде да. - дегенди ол. Школну директору Саутуда мекит иштерге уллу кыыйн салган Байсыланы Мухадини, Мисирланы Сөлөмени, Адрахманы, Хусейни, Мухамет-ни, Кыдырны атларын хурмет бла эсгергенди. Алага болушкан жаш тёлөгө да жорек ыразылыгынын билдиргенди.

Андан сора школуну Саутуна жооган Халимат эм башкала жазган назмуланы окудула. Ала жуушларын бошогандан сора Байсыланы Харун бу иште болушкан Темиржанлы Махитге эм «Един Россия» партияга эпли-лен атларынды ысас этгенди. Жыйынууну ахырында мермер ташы ачадыла. Анда 327 адамны тукумлары жазылындыла.

Эртенликен окуна, малла сокулуп, отка кызанла асылат тура эдиле. Эт бишенлей, столгасы аны, талты суяла, торло-торло конкретле, кёкүмүм да барыла. Ары келгенени да сары-ла да сыйладыла. Кыялган ашаркыладан чекитерге колгош эдиле, тарны саклаган кылау-урланы да унутмадыла. Кюбузу эск эди. Биз ызы-бызга тебирдик. Огыры малкы-

Хорламны солдатлары Рейхстагны кыабыргасында атын кыойган

Бек сыйлы сауга

1945 жылы 9-чу май! Кууанчы чеги жоксуд Фатимат Германияны тобуландырган солдатны ёткелмиги ичине сыйымайды. Тёрт жылы уруш отунда ай-ланган кызын ёлмонно да кеп кэрген совет адам кылай кызу анмысы сау кыалгына? Ан-дын сыйлы сауга керек тоюлоп эди анга. Баам, Хорламны кю-нонде Ата журтну кыоруулуучу Рахиланы Таубийни кёлөне алай келген болу эди. Урушуну кызын жолды бив ол кыздан Бранденбургта дер барганды.

Абадан адамларыбыз Рахиланы Таубийни «Лавина с гор», «Олеко Дундик» деген кинофильмден элде зат боурула. Алада Таубий актр усталганы тур кууачкыланганды. Алай ол отгу-лу адамны урушда этген жигитли-гини юсюнден а кёлпни хапары жоксуду. Аны кенг кёкюрегинде Кызыл Жулдузду эки ордени, кеп майдала жылтырауучу эдиле.

Онбешинчи майда уа Таубий кызын ала келгенди. Таубий эми алыкы уаиде ол ийси кетмей турган ара шахарына барганды. Тёрт жылы уруш этген солдатла рейхстагны кермей кылай кыорык эдиле? Аны кыабгыраларына кеп совет солдатла атлары жазганды. Таубий эм аны нёгерлери да, ол жазуула таныш адамларыны тукум-ларын кёро эск деп, кыабыргала-ла, эс буруп, кыарайдыла. Таубий, кыар келип, «Рахаев А.К. от Сталинград до Берлина» деген жазуу эсдейди. «Ол Ачахды, мени кыарындашым, Кыбадйини жашы, - деп кыуананды, ёсомю бийкиди да, атын бирсе-леден бийке жазганды...»

Таулада тобушчу

Мен а Рахиланы Кыбадйини жашы Ачах бла тобушган юсю-но зоме тошорюм. Ол заман-да университетте окуу эдим. Республикалы «Советская молодежь» газет мени, штатда бол-маган корреспонденти, Бызан-гытж командирю эсдейди. Пред-седательте тобушканын жибери-ди. Жагы кыруалган «Комму-низмге кул» колхозну айнуучу юсюнде жазарга керекме.

Кёпле бла ушак этеме. Бары-сы да председателте Рахиланы Ачах ишнн Кыялы кызы алгач-нын айтдыла. Алай аны кесине уа жолугуламмын. Экинчи кюн-но эртенликенде ачык машина деген кыабгырамын. Пред-седательте тобушканын жибери-ди. Жагы кыруалган «Комму-низмге кул» колхозну айнуучу юсюнде жазарга керекме.

Кёпле бла ушак этеме. Бары-сы да председателте Рахиланы Ачах ишнн Кыялы кызы алгач-нын айтдыла. Алай аны кесине уа жолугуламмын. Экинчи кюн-но эртенликенде ачык машина деген кыабгырамын. Пред-седательте тобушканын жибери-ди. Жагы кыруалган «Комму-низмге кул» колхозну айнуучу юсюнде жазарга керекме.

Кёпле бла ушак этеме. Бары-сы да председателте Рахиланы Ачах ишнн Кыялы кызы алгач-нын айтдыла. Алай аны кесине уа жолугуламмын. Экинчи кюн-но эртенликенде ачык машина деген кыабгырамын. Пред-седательте тобушканын жибери-ди. Жагы кыруалган «Комму-низмге кул» колхозну айнуучу юсюнде жазарга керекме.

Кёпле бла ушак этеме. Бары-сы да председателте Рахиланы Ачах ишнн Кыялы кызы алгач-нын айтдыла. Алай аны кесине уа жолугуламмын. Экинчи кюн-но эртенликенде ачык машина деген кыабгырамын. Пред-седательте тобушканын жибери-ди. Жагы кыруалган «Комму-низмге кул» колхозну айнуучу юсюнде жазарга керекме.

Кёпле бла ушак этеме. Бары-сы да председателте Рахиланы Ачах ишнн Кыялы кызы алгач-нын айтдыла. Алай аны кесине уа жолугуламмын. Экинчи кюн-но эртенликенде ачык машина деген кыабгырамын. Пред-седательте тобушканын жибери-ди. Жагы кыруалган «Комму-низмге кул» колхозну айнуучу юсюнде жазарга керекме.

Кёпле бла ушак этеме. Бары-сы да председателте Рахиланы Ачах ишнн Кыялы кызы алгач-нын айтдыла. Алай аны кесине уа жолугуламмын. Экинчи кюн-но эртенликенде ачык машина деген кыабгырамын. Пред-седательте тобушканын жибери-ди. Жагы кыруалган «Комму-низмге кул» колхозну айнуучу юсюнде жазарга керекме.

Кёпле бла ушак этеме. Бары-сы да председателте Рахиланы Ачах ишнн Кыялы кызы алгач-нын айтдыла. Алай аны кесине уа жолугуламмын. Экинчи кюн-но эртенликенде ачык машина деген кыабгырамын. Пред-седательте тобушканын жибери-ди. Жагы кыруалган «Комму-низмге кул» колхозну айнуучу юсюнде жазарга керекме.

Жарсыуга, биз фашист Гер-мания бла уруш этерге хазыр той-лоп эдик. Кесими юсюнден айтып баштайым. Мен 1941 жылда, пе-дучишени бошп, Бызангытж-да кылдым. Сабийлени окутуп башладым. Эки айдан сора мени аскер аялды. Ол 115-чи миллет дивизиини кырула турган заман-ны эди.

Бизни апты аны ичине Бирин-чи Чөгемде хазырлайдыла. Алай адамча юйнериге ол болса улай Аскер техника, саугла жок. Бил-гыны кесими юсюнден айттайым. Мен артиллерист болууга кыаб-гырамын. Алай толуу уа алыкы кыар да кермегенем. Ол затлы-ны шендо эсиме тошорюм, кол-люгом келим. Да арбаны ал эки чархын алып, аланы юсюнде кыабгыр жарашдырым, тогша уш-артыга кюрейш, аны ары-бери сюйрюмю эдик. Урушка киргенде уа, хар зат да юйрөкди. Сауту-ну кыясы тюрлюсун да хайырла-дым. Не амал бар эки юйрөм-еи.

Кырк экинчи жылы жайын-да биз Ростов обланы Марты-нов районуна келдик. Аскер блен-дуюмо Юнешко-Потопов деген элден узак болмай тохтады. Алайда танклары маурау ушкоч-ла (БТР-ле) бердиле. Бизни, атлы аскеримени, тигерчи танкыла кенге жетдик. Кеп урунугуна онбеш километр чакылыга созу-лады. Биз аз эдик. Он офицер бла отуз солдат. Кюндоз душманга кесибизни эсплетмеча бугына-ны, келе кёно жазгысында ары-бери айланбаш, бир-бирде ата-дан да этюк. Кесибизни кеп сук-турч уруч юм. Разведкага да тер-керч барабыз, гитлерчи форма киийп. Ал кезиуде немечи ки-йими кирге жийргенип турду.

Алайда немечилени ёлоп эми жаралы болуп оноч адамлары кылады.

Сотталаны Адилгерий, Гуртула-ны Магомат, разведкага бары-быздан да кеп жериг, душман-ны аскерлерине тобушканын жибери-ди. «Тил» алып келген кезулерди да болганды.

Фашист разведчикле бла бет-ден-бетте тобушери Ачахны кесине да тошгенди. Бир жол аны кыуаум, билмей тургандай, не-уа кетерге тобушди. Алай бир топ душманы тылында кылады. Ар-тидивизион командири Ачахны аны келтирирге буорады. Ол, сёвсоз, тынч иш тоюло эди. Ин-гир кырангысында Рахил улу нёгерлери бла бирге немечилени тылына кетерди. Ата табы, то-ну тартарын келдице.

Бизни жерлешибизни аскер жа-шаудан дагында бир юлго. Рах-ил улу ашы топу болганды, алай ол башка сауулданы да уста хайрыла билгенди. Немечили-ни тылына кетерди. Ата табы, то-ну тартарын келдице.

Бизни жерлешибизни аскер жа-шаудан дагында бир юлго. Рах-ил улу ашы топу болганды, алай ол башка сауулданы да уста хайрыла билгенди. Немечили-ни тылына кетерди. Ата табы, то-ну тартарын келдице.

Бизни жерлешибизни аскер жа-шаудан дагында бир юлго. Рах-ил улу ашы топу болганды, алай ол башка сауулданы да уста хайрыла билгенди. Немечили-ни тылына кетерди. Ата табы, то-ну тартарын келдице.

Бизни жерлешибизни аскер жа-шаудан дагында бир юлго. Рах-ил улу ашы топу болганды, алай ол башка сауулданы да уста хайрыла билгенди. Немечили-ни тылына кетерди. Ата табы, то-ну тартарын келдице.

кыыйн болумга салардыла. Пу-лемётчубузу алганды. Ачах, саутуно тохтадуу ишлетип, гит-лерчилени ёлтура баруларын жыйрма минутну тыйып турган-ды. Ол жигитиги оноч гардиняны сержанты Рахил улу «За от-вату» майдал бла сауыланганды. Арта анга Кызыл Жулдуз-ну. Ата журт урушуну биринчи да-ражалы дөөдөрлери кышугушпа-ларын алгандан окуна айтп кыыйн.

Фронда Рахил улу керти, бир билери ючюн жашларын берир-ге хазыр нёгерлери болгандыла. Чочуялы Шакил, Носталияны Магомат, Бабаланы Магомат, Катанчев Тала, Уланпаны Баттай, Хоханяланы Баттал эм башкала. Ала бла бирге Ачах фашизмни уясына - Берлинге дер барган-ды. Днепр, Бул, Висла, Одер че-ректелден ётгөнни.

Онбешинчи Майга гардиняны атлы аскер дивизиини 146-чи гардиняны артиллерия-номот полкуну аскериси Рахил улу уруш жолу Бранденбургга бошоганды. Фашист Германия толу-сунада жуугула, билте совет халкы ашкып сак кылан кюн - Хорламны кюно жетеди.

Рахиланы юйнеринде заман саргалтан документ саклынады. 2-чи Белорус Фронту башчы-сы, Совет Союзну маршалы Ро-коссовский бла Аскер Советни члени Субботин кыаб салган сыйлы ашкып сак кылан кюн - Хорламны кюно жетеди.

Рахиланы юйнеринде заман саргалтан документ саклынады. 2-чи Белорус Фронту башчы-сы, Совет Союзну маршалы Ро-коссовский бла Аскер Советни члени Субботин кыаб салган сыйлы ашкып сак кылан кюн - Хорламны кюно жетеди.

Рахил улу малкыр жашауда да кыабгырамын. Бизни ашкып сак кылан кюн - Хорламны кюно жетеди.

Рахил улу малкыр жашауда да кыабгырамын. Бизни ашкып сак кылан кюн - Хорламны кюно жетеди.

Рахил улу малкыр жашауда да кыабгырамын. Бизни ашкып сак кылан кюн - Хорламны кюно жетеди.

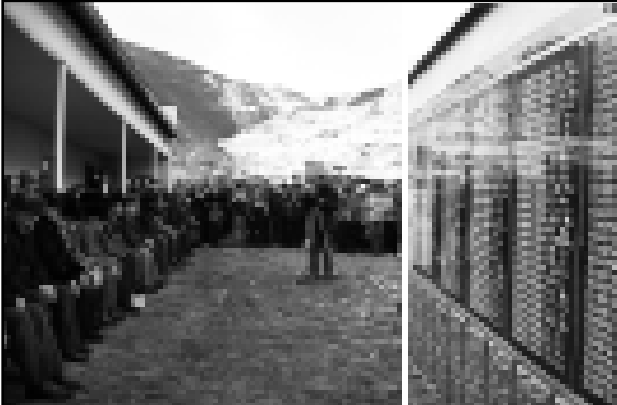
Рахил улу малкыр жашауда да кыабгырамын. Бизни ашкып сак кылан кюн - Хорламны кюно жетеди.

Рахил улу малкыр жашауда да кыабгырамын. Бизни ашкып сак кылан кюн - Хорламны кюно жетеди.

Рахил улу малкыр жашауда да кыабгырамын. Бизни ашкып сак кылан кюн - Хорламны кюно жетеди.

Рахил улу малкыр жашауда да кыабгырамын. Бизни ашкып сак кылан кюн - Хорламны кюно жетеди.

Рахил улу малкыр жашауда да кыабгырамын. Бизни ашкып сак кылан кюн - Хорламны кюно жетеди.

Байсыланы Мухадин бла аны эгеси Таулай ол заруулыксыны сынгандыларды. Андан бери алтмыш беш жыл озганлыкы. Байсы улу ол кюнде кыргенлерин бир да унутмады.

Мухадидан келгенди. Сексенжыл-гык кыарта ол тынч кюл тоюло-ду. Кыялында да, жыйылуу тау-сулугунчу дери турганды. Кеси-тенгери бла озган заманыны эсгергенди. Желди, суукту, койте элтейди дегенди: «Ай, жолго уа юйрөн келген эдик, алай былай ишлеге не этейик арлыла уа мермер ташны кыян-да кыладыла. Ала анга жазуула кыолжылары бла сыйлай эдиле. Жел да, улук, сарнай, озган ачы кон-лени эсте тошорю эди.

ОСМАНЛИНЫ ХУСЕЙ, СУРАТЛАНЫ ХОЛАМХАНЛИНЫ ХАСАН алганды.

Мухадидан келгенди. Сексенжыл-гык кыарта ол тынч кюл тоюло-ду. Кыялында да, жыйылуу тау-сулугунчу дери турганды. Кеси-тенгери бла озган заманыны эсгергенди. Желди, суукту, койте элтейди дегенди: «Ай, жолго уа юйрөн келген эдик, алай былай ишлеге не этейик арлыла уа мермер ташны кыян-да кыладыла. Ала анга жазуула кыолжылары бла сыйлай эдиле. Жел да, улук, сарнай, озган ачы кон-лени эсте тошорю эди.

ОСМАНЛИНЫ ХУСЕЙ, СУРАТЛАНЫ ХОЛАМХАНЛИНЫ ХАСАН алганды.

Мухадидан келгенди. Сексенжыл-гык кыарта ол тынч кюл тоюло-ду. Кыялында да, жыйылуу тау-сулугунчу дери турганды. Кеси-тенгери бла озган заманыны эсгергенди. Желди, суукту, койте элтейди дегенди: «Ай, жолго уа юйрөн келген эдик, алай былай ишлеге не этейик арлыла уа мермер ташны кыян-да кыладыла. Ала анга жазуула кыолжылары бла сыйлай эдиле. Жел да, улук, сарнай, озган ачы кон-лени эсте тошорю эди.

ОСМАНЛИНЫ ХУСЕЙ, СУРАТЛАНЫ ХОЛАМХАНЛИНЫ ХАСАН алганды.

Мухадидан келгенди. Сексенжыл-гык кыарта ол тынч кюл тоюло-ду. Кыялында да, жыйылуу тау-сулугунчу дери турганды. Кеси-тенгери бла озган заманыны эсгергенди. Желди, суукту, койте элтейди дегенди: «Ай, жолго уа юйрөн келген эдик, алай былай ишлеге не этейик арлыла уа мермер ташны кыян-да кыладыла. Ала анга жазуула кыолжылары бла сыйлай эдиле. Жел да, улук, сарнай, озган ачы кон-лени эсте тошорю эди.

ОСМАНЛИНЫ ХУСЕЙ, СУРАТЛАНЫ ХОЛАМХАНЛИНЫ ХАСАН алганды.

Мухадидан келгенди. Сексенжыл-гык кыарта ол тынч кюл тоюло-ду. Кыялында да, жыйылуу тау-сулугунчу дери турганды. Кеси-тенгери бла озган заманыны эсгергенди. Желди, суукту, койте элтейди дегенди: «Ай, жолго уа юйрөн келген эдик, алай былай ишлеге не этейик арлыла уа мермер ташны кыян-да кыладыла. Ала анга жазуула кыолжылары бла сыйлай эдиле. Жел да, улук, сарнай, озган ачы кон-лени эсте тошорю эди.

ОСМАНЛИНЫ ХУСЕЙ, СУРАТЛАНЫ ХОЛАМХАНЛИНЫ ХАСАН алганды.

Жаягында тохтаган эди жиялямугу...

Ма жыл бек эки ай оуду мурдала Кыюкыяланы Мустафаны жашууну озгөнн... Анга жалам 44 жыл бола эди... 2006 жылда 14-но сентябрде эртенкиде тогузуну жорымында Нальчкыны Кышхатауну арасында, Гернегежден узак болмай, Черек району РОВД-сыны таматасы, милицияны полковниги Кыюкыяланы Мустафаны жолда саклап турган мурдала автомобилден атдырып ёлторгөнди. Кимле эдиле ала? Не ючюн? Билими, тюз ниети жашаны ёлтюруч, жарсыуга, тере болуп кыалганды.

МУСТАФА 1962 жылда Тёбен шидада иши уа 1984 жылда башланганды - ол Нальчкыны Октябрь райисполкомуну ОВД-да конвой ёлмонюнде милиционер болуп ишлегенди. Андан сора ол, кыулугунда ёсе, КСМР-ни МВД-ны паспорт-виза службаыны таматасыны замостели болды. 2003 жылда аны Черек РОВД-ны таматасына салдыла.

Жашарга, окуруга, ишлерге, тюз ниети кыулугу этерге ичине оуду Мустафа. Аны ючюн Кыюкыяланы жашы жууктуу, тенти, ички нёгерлери да сойгенди. Олу-нерситеттен сора Россияни МБД-ны Краснодардагы академиясыны Нальчкындагы филиалын тау-рады. Бир жылдан а кюндө дис-сертациясы кыоруулады. Даым окууну бла ишнн бирге жалчыга, ижилге талпына.

Мустафаны бу дуняа бла бай-ламыкы уа, сөз да, жашуу, бек кысы болганды. Кысыка бол-ганыла, ол кеп затты этерге жетишгенди. Нызамны саккарга органда ишлей, ол тюз ниети, адепти, аманылыкчыла жа-жы болмаган адам эди.

Алай жаламда ол иш бек-келмегенди Мустафаны сейр-ле - илмулга да заман тапханды. Тарых илмуланы кандидатты да андан болганды. Диссертациясыны таматасы уа кыюкыялылык бла кыюкыялык эди. Ол институт кыянасы, миллетини

араларында болган проблеманы тамаларга оюн болуугуна ийчанганды. МУРДАРЛАНЫ оқылары уа хайт деген жашны ашкы умтулары бла бирге жашуудан да озгенди. Алай адамланы эспери-на ала ёлторалында. Ма анга шаятлык этеди М. бла В. Кот-лорпаны китап басмаларында Мустафаны юсюнден чыккыган китап да. «Жизнь без меня не обощлась» деп алай атагандыла ала анга. Ол тизгини айтып-кыла ала анга. Кыюкыялыны Кыюкыяланы назмуундан алгач-ны жоралганы кандидат диссертациясы басмаланганды.

Аны тамгыгына ол бушулуу кюно бир заманда да унутмады. Ол папак ючюн алпында уа бизни издательствода Мустафаны тукуму да айтыла эди. Бир кичине басмага хазырлай эдик. Аны ала байланы эди ол. Кыюкыя улуу Гостармистиво и кунчество уулкарчы и кара-чевцев» деген монографияны юсюнде берам эди сөз. Бу проблеманы тинген эм жазган аман милицияда ишленген бил-тени тамгыгына. Кысыка жашуунда кеп отгурулу иште этер-кетишкенди Кыюкыя улу, шуёлу-лар да кертиги болганды, ашкы умтулары да алпында эдиле. Жарсыуга, жарты жолда озюл-дүе ала. МУСТАФАНЫ жашуудан жаламда бир кысыка юлго келтирмейми. Аны кыаршы жу-куу, врач Кыудайланы Абукай, Кыюкыя улулу жашууну ахыр кез-ючюно юсюнден халаратган жерин окусаган жоригин чыг-ыры кетери дерча болса. Жашуу ёчюле барган Мустафа, кыаршы жуугуу Абукайны сёзле-рин эшиткенден сора, ала, аны жорегине жетип, ахыр жыймылу-ун чыгардыла жаны болмаган жалгына.

Такыйгыча, кысыка болуш-жашуу аны. Алай ол бу дундан бушулуу кеткенликке, Мустафа бла байлалмыкыбыз юзюлме. Аны аты, этген отгурулу ишери да аны тамгыгына эсперинден, жореклеринден да кетмеле. Виктор КОТЛЯРОВ.

